Nemzeti Alapítvány a Demokráciáért / National Endowment for Democracy (NED)

Az Egyesült Államokban bejegyzett National Endowment for Democracy (NED) a nemzetközi kapcsolatok speciális szereplője. Non-profit, kvázi nem állami szervezet, amely amerikai állami finanszírozással működik. Rokonságot mutat a német „Stiftung"-okkal, de azokkal ellentétben kétpárti kötődésű.

1983-ban hozták létre a Külügyminisztérium demokrácia támogatási tevékenységét szabályozó rendelet részeként (H.R. 2915), azzal a céllal, hogy nem kormányzati erőfeszítéseken keresztül segítse elő a demokratikus értékek elterjedését és megszilárdulását a világban. A Kongresszus által jóváhagyott éves költségvetéséből támogatást biztosít Afrikában, Ázsiában, Közép- és Kelet-Európában, Latin-Amerikában és a Közel-Keleten tevékenykedő civil szervezeteknek a demokratikus intézmények – szabad sajtó, politikai pártok, egyetemek - megteremtéséhez. Létrehozásában nagy szerepet játszott az az amerikai szándék, hogy az 1975-ös helsinki záróokmány emberi jogi „kosarának" megvalósítását minél hatékonyabban elősegítsék. 1982-ben Ronald Reagan elnök a londoni Westminsterben elmondott beszédében fogalmazta meg, hogy az Egyesült Államoknak intézményesítenie kell a demokrácia infrastruktúrájának kiépítése érdekében tett nemzetközi erőfeszítéseit. Ezt a gondolatot az American Political Foundation *The Democracy Program* tanulmánya öntötte formába, amely javaslatot tett egy kétpárti támogatottságú, ám magán, non-profit szervezet felállítására, ami a NED lett.

Jogilag független státusa ellenére költségvetését szinte teljes mértékben a kormányzat biztosítja. Megalapítására 31,3 millió dollárt különített el a Kongresszus, éves támogatása pedig azóta megközelíti a 120 millió dollárt.

A NED tevékenységének meghatározásakor hat fő működési elvet tartottak szem előtt:

- a demokratizálódási folyamatok amerikai érdekeknek megfelelő elősegítése
- a demokratikus választások előmozdítása a helyi demokratikus erőkkel együttműködve
- a demokratikus intézményrendszer támogatása magán kezdeményezéseken keresztül
- az amerikai és a külföldi demokráciatámogató csoportok közötti együttműködés elősegítése
- a demokratikus értékeket valló külföldi szervezetek közötti együttműködés támogatása
- a nem-kormányzati szereplők részvételének támogatása a helyi képzési programokban.

A NED mint ernyőszervezet által támogatott célok megvalósítására négy önálló szervezet jött létre, amelyek egymástól függetlenül – bizonyos mértékig egymással versenyezve – a szervezeten keresztül biztosított forrásokból programokat hoznak létre. Ezek a National Democratic Institute for International Affairs (NDI), az International Republican Institute (IRI – eredetileg National Republican Institute for International Affairs), a Center for International Private Entreprise (CIPE) és az American Center for International Labor Solidarity (eredetileg Free TradeUnion Institute).

A NED első állandó ügyvezetője John Richardson, korábbi külügyi államtitkár volt, rövid ideig megbízott elnöke volt Allen Weinstein, első és jelenlegi elnöke pedig Carl Gersham, korábban az amerikai ENSZ-képviselő főtanácsadója.

Tevékenysége során a NED különös figyelmet fordít az emberi jogok és a demokrácia alapvető értékeinek érvényesülésére. Programjai megvalósításakor nagy hangsúlyt helyez a vallási és etnikai kisebbségek jogai biztosításának előmozdítására. Kiemelten kezeli a demokratikus intézmények megerősítését és a média függetlenségének szavatolását célzó tevékenységeket, amelybe a helyi aktorokat a lehető legnagyobb mértékig igyekszik bevonni. Tapasztalatai alapján hangsúlyozza az oktatás fontosságát a demokratikus értékrend kialakításában, és a demokratikus intézményrendszer hatékony és kívánatos működésének biztosításában. Sajátos, állami költségvetésből finanszírozott nem-állami szereplői helyzetéből adódóan a szervezet ötvözni tudja a magánszektor és a civil szféra előnyeit a stabil kormányzati háttér pozitívumaival. A témák kiválasztása, megközelítése során hitelesebben, gyorsabban, a bürokratikus korlátok nélkülözésével és szélesebb társadalmi támogatottsággal tud fellépni, ugyanakkor elő tudja segíteni az amerikai adminisztráció elképzeléseinek megvalósítását is – legyen szó a Kongresszus, a Külügyminisztérium vagy a Fehér Ház prioritásairól. Ennek ékes példája volt a közép-és délkelet-európai térség, vagy a közép-amerikai országok demokratizálódási folyamatának illetve politikai átalakulásának befolyásolása.

A NED működésének értékelése során leggyakrabban a USAID-del (United States Agency for International Development) illetve a CIA-val való összehasonlítás, illetve párhuzam vetődik fel. Bár a USAID tisztán kormányzati szerv, a NED pedig NGO, mindkettő az amerikai kormány demokrácia támogatási stratégiája megvalósításának eszköze. Az előbbi ugyanakkor magán viseli a hivatalos amerikai kormányzati szervek más országokban folytatott tevékenységével szemben felmerülő bizalmatlanság vagy politikai ellenállás negatívumait, míg az utóbbi, eddigi tevékenységének elismeréseként nemzetközi elismertséget, és elfogadottságot vívott ki magának. Pedig sok esetben a NED tevékenységét a CIA tevékenységéhez hasonlítják, azzal a fontos különbséggel, hogy – amint azt Allen Weinstein, a szervezet szellemi atyja és az azt életre hívó jogszabály egyik alkotója megfogalmazta 1991-ben, a hidegháború végét követően – a NED tevékenységének nagy részét 25 évvel korábban a CIA végezte fedett akciók során.

A hidegháború végével,, a 21. század hálózatosodó nemzetközi rendszerében, ahol az állami szereplők mellett mind nagyobb mozgásterük van a nem állami szereplőknek, a NED lehetőségei kibővültek, és ezáltal tevékenységének jelentősége is megnőtt az amerikai kormányzat szemében. A külpolitikai stratégiai felülvizsgálat azt a megállapítást tette, hogy az Egyesült Államok Külügyminisztériuma (Department of State) keretein belül működő USAID segélyezési és fejlesztéspolitikai szervezet mellett a NED továbbra is aktív szerepet kell, hogy kapjon a demokrácia támogatás területén, kiegészítve, erősítve, illetve – ott, ahol szükséges – pótolva a USAID tevékenységét. Nem kormányzati státusa, multiszektorális jellege és széleskörű társadalmi beágyazottsága képessé is teszi erre – elsősorban olyan helyeken, ahol a kormányzat nem tud, vagy nem akar direkt módon beavatkozni az adott ország politikai rendszere vagy társadalmi viszonyai miatt. A NED tevékenységének az adott ország politikai berendezkedésére gyakorolt esetenként destabilizáló hatása miatt megfogalmazódnak negatív vélemények is, mint például a kelet-európai színes forradalmak kibontakozásában játszott szerepe, avagy a tibeti demokratizálódási folyamat médiában való megjelenítéséhez nyújtott támogatása.

Az Egyesült Államok külpolitikájában a demokratikus értékek terjesztése adminisztrációkon átívelő prioritás. Az Obama-adminisztráció megközelítése sem az elérendő cél, mint inkább az oda vezető út, vagyis a használt eszközök tekintetében hozott újat. Nagyobb hangsúlyt kap a soft power alkalmazása, és a nem állami szereplők aktívabb bevonása. Előtérbe kerül-

het a civil szféra erősítése a nem kormányzati szereplők közötti interakciók elősegítésén keresztül, ami pozitív hatással lehet az olyan NGO-k tevékenységére, mint a NED. A NED támogatása más civil szervezeteknek – mind amerikai, mind más nemzetiségű –, és együttműködési lehetőségei predesztinálják a fent említett szerep betöltésére.

Részben a NED nemzetközi tevékenységének köszönhetően, de bizonyosan a példáját követve a világ számos országában hoztak létre a demokrácia terjedését támogató szervezeteket. Ezek között említhetjük a brit Westminster Foundation for Democracy-t (1992), az ausztrál Center for Democratic Institutions-t (1998), a Taiwan Foundation for Democracy-t (2003), a magyar International Centre for Democratic Transition-t (2005), az Arab Democracy Foundation-t (2007) vagy a European Partnership for Democracy-t (2008). A regionális szervezeteken túl a United Nations Democracy Fund (2005) megalakulásával az ENSZ globális szereplőként is felvállalta a demokratikus értékrend terjesztésének eszméjét.

(Szörényi András)

Források

- http://www.ned.org
- Reagan, R. W. "Address to Members of the British Parliament." Ronald Reagan Presidential Library, 8 Jun. 1982. 21 Jun. 2007. http://www.reagan.utexas.edu/archives/speeches/1982/60882a.htm
- National Endowment for Democracy, Annual Report 2007, Washington DC
- Barry, Tom: World Movement for Democracy – Made in the USA www.rightsweb.irc-online.org
- Ignatius, D. „Innocence Abroad: The New World of Spyless Coups." *The Washington Post*, 22 September 1991.
- Barker, Michael: „Democratic Imperialism": Tibet, China, and the National Endowment for Democracy In: Global Research, August 13, 2007 http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=6530
- http://www.un.org/democracyfund/